

Fóris Ágota

A magyar nyelvű tudomány helyzete és jövője

Mit jelent számunkra a kétnyelvű tudományos kommunikáció?

The State and Future of Hungarian-Language Science

What does Bilingual Scientific Communication Mean for us?

A magyar nyelvű tudomány helyzete és jövője régóta foglalkoztatja nemcsak a nyelvészeket, hanem más kutatókat és általánosságban az értelmiséget. Az angol nyelvű tudományos kommunikáció évtizedek óta elengedhetetlen a természettudományi, matematikai, orvosi, műszaki területeken, és az utóbbi időszakban a bölcsészet- és társadalomtudományok területén is megerősödött az angol nyelvű tudományos kommunikáció fontossága Magyarországon is. A magyar felsőoktatásban megerősödtek a nemzetköziesedési folyamatok, és egyre több egyetem tűzi ki célul a nemzetköziesítést, amelybe beletartozik az angol nyelvű tudományos publikációk megjelentetése, a nemzetközi kapcsolatok bővítése, az oktatók, diákok, adminisztratív munkatársak mobilitása, a nemzetközi hallgatók számának növelése stb. Ezek a folyamatok mind a kétnyelvű (angol és magyar) tudományos kommunikáció szükségességét erősítik, és hatásukra egyre több intézmény tér át az angol közvetítőnyelvű oktatásra és az angol nyelvű publikálásra. A tanulmány célja annak vizsgálata, hogy a nemzetköziesedés folyamatai következtében mit jelent számunkra a kétnyelvű tudományos kommunikáció.

Kulcsszavak: nyelvtudomány, nemzetköziesedés a felsőoktatásban, terminológiastratégia, angol közvetítő nyelvű oktatás, magyar és angol kétnyelvűség

The status and future of Hungarian-language studies have been a source of concern for many people, including linguists, other researchers, and intellectuals. English-language scientific communication has been essential in the fields of natural sciences, mathematics, medicine, and engineering for decades. The importance of English-language scientific communication in Hungary has recently been reinforced in the humanities and social sciences. In Hungarian higher education, internationalization processes have intensified.

More and more universities are focusing on internationalization, including publishing scientific papers in English, expanding international relations, increasing the mobility of teachers, students, and administrative staff, and welcoming more international students. These processes underscore the importance of bilingual (English and Hungarian) scientific communication, with an increasing number of institutions adopting English-mediated instruction and publishing. The objective of this study is to examine the implications of bilingual scientific communication in the context of internationalization processes.

Keywords: linguistics, internationalization in higher education, terminology policy, English-medium instruction (EMI), Hungarian and English bilingualism

1. A nemzetköziesedés folyamata és a kétnyelvűség

A nemzetköziesedés (másutt nemzetköziesítés) követelménye és folyamatai a magyar felsőoktatásban és a magyar tudományban nem újak, de az utóbbi években egyre erőteljesebben érhetők tetten. E változások a globális folyamatok eredményeként jelentkeznek, és többféle formában jelennek meg, például a hallgatók, oktatók, adminisztratív személyzet mobilitásának növekedésében (külföldi ösztöndíjak, tanulmányutak formájában), az egyetemek nemzetközi kapcsolatai számának emelkedésében, a nemzetközi (nem magyar anyanyelvű) hallgatók egyre magasabb számában a magyar felsőoktatásban, valamint a tudományos publikációk egyre nagyobb arányban angol nyelven történő publikálásában – szemben a magyar vagy más nyelven megjelenő publikációkkal. Az angol mint *lingua academica* egyre fontosabb szerepet tölt be a felsőoktatásban és a tudományban egyaránt.

A felsőoktatásban elsősorban a mesterképzésekben és a doktori képzésekben kap egyre nagyobb teret a nemzetköziesítés, amelynek következtében megváltozott a doktori képzésben részt vevők összetétele: egyre több olyan hallgató nyer felvételt a magyarországi felsőoktatásba, akiknek nem a magyar az anyanyelve, és akik többnyire nem is beszélnek magyarul. Lannert (2018) összefoglaló tanulmánya alapján a legtöbb doktorandusz a fejlődő világ országaiból érkezik, és az anyanyelvük nem az angol, hanem valamilyen más nyelv. Ennek következményeként a képzéseket angol nyelven (is) meg kell hirdetni, vagyis egyre gyakoribb a szaktárgyak angol közvetítőnyelven történő oktatása (English-medium instruction, EMI). Az ilyen típusú képzésekben gyakran a magyar anyanyelvű hallgatók is az angol nyelvű képzésben vesznek részt, amelynek nyelvhasználati szempontból az a jellegzetessége, hogy angol közvetítőnyelven folyik az oktatás, és nem az oktatók vagy a hallgatók anyanyelvén. Emellett az angol közvetítőnyelvű oktatás bevezetése azt is jelenti, hogy az intézményt alkalmassá kell tenni a kétnyelvű – angol és magyar nyelvű – kommunikációra, ami nemcsak az oktatók és hallgatók tanórai kommunikációjára és a szakirodalom nyelvére vonatkozik, hanem részlegesen vagy teljesen a teljes intézményi kommunikációra, amihez mindkét nyelven megfelelő tudással és készségekkel rendelkező oktatókra, valamint adminisztratív és kisegítő személyzetre, és megfelelő kétnyelvű dokumentációra (például honlap, szabályzatok, úrlapok) van szükség (Fóris 2024).

A magyar nyelvű tudomány helyzete és jövője régóta foglalkoztatja nemcsak a nyelvészeket, hanem más kutatókat és általánosságban az értelmiséget. Az idén 200 éves fennállását ünneplő Magyar Tudományos Akadémiát – Tudós Társaság néven – 1825-ben alapították, intézményesítése pedig két évvel később történt azzal a céllal, hogy a tudományokat magyar nyelven művelhessék az országban: „az 1827:XI. törvénycikk »A hazai nyelv művelésére föllállítandó tudós társaságról vagy magyar akadémiáról« címet viseli. Rendeltesét a »hazai nyelvnek ... a tudományok és művészetek minden nemében leendő kiművelésében« határozta meg.” (Fónagy 2024). Magyar helyesírási szabályzatot, értelmező szótárt és nyelvtant adtak ki, magyar nyelvű folyóiratot jelentettek meg (*Tudománytár* címmel). 1858 és 1867 között kimaradt az alapszabályból a magyar nyelvű tudományművelés mint cél, de a kiegyezéskor elfogadott új alapszabály ismét tartalmazta, hogy az Akadémia célja „a tudomány és irodalom magyar nyelven művelése és terjesztése” (Fónagy 2024, lásd még Tolcsvai Nagy 2022). Az Akadémián az utóbbi években zajló szervezeti változások következtében sok minden megváltozott, de a magyar nyelv és a magyar szaknyelv ügyét az Akadémia továbbra is nemzetstratégiai jelentőségű témának tartja, és ünnepi nyilatkozatot adtak ki a magyar nyelvet szolgáló küldetésének megerősítéséről (lásd a 2024. évi 197. Közgyűlés ünnepi nyilatkozatát).

Az Akadémia Elnöksége 2023 őszén nyilvános vitafórumot indított a köztestület tagjai számára *A Magyar Tudományos Akadémia és a magyar nyelv* címmel a magyar tudományos nyelv használatáról, amelynek legfontosabb megállapításait közzétette a honlapján (Vitafórum 2023). Ennek a hivatalos összegzéséből kiolvasható, hogy az Akadémia a magyar és angol kétnyelvű tudományos nyelvhasználatot támogatja, vagyis a tudományos kétnyelvűség mellett foglal állást. Azonban a vitafórum hozzászólásaiból az is kitűnik, hogy az angol nyelv egyre nagyobb térnyerését a magyar tudományban nem mindenki támogatja: többen nem tartják összeegyeztethetőnek az Akadémiának a magyar tudományos nyelv megőrzésére vonatkozó küldetésével, fenyegetőnek tartják a magyar tudományos nyelvhasználatra nézve, és doménvesztéstől tartanak (a problémák összegzését kimutatásokkal lásd Dobránszky 2025). A vitához hozzászólók egy része emellett foglal állást, hogy a tudományos kommunikációban is hozzáadott kétnyelvűséget volna célszerű elősegíteni a felcserélő kétnyelvűség helyett (Kontra 2025).

Egyes MTA-bizottságok és -munkabizottságok felméréseiből és kerekasztal-megbeszélésekből is tudjuk, hogy mind a tudományos berkekben, mind a felsőoktatásban elterjedté és elfogadottá vált a kétnyelvű tudományos kommunikáció, ami a magyar nyelv mellett az angol nyelv tudományos és oktatási célú használatát jelenti. A Magyar Nyelv a Tudományban Elnöki Bizottság üléseire készített anyagokból (ezek elérhetők a bizottság honlapján) nyilvánvalóvá vált, hogy a magyar nyelvű tudományos folyóiratok jó része megszűnt (főleg a természettudományok, a matematika és a műszaki tudományok egyes területein), és a magyar nyelvű tudományos könyvkiadás is gondokkal küzd. Az MTA Alkalmazott Nyelvészeti Munkabizottságának egyik ülésén 2024-ben tartott kerekasztal témája az alkalmazott nyelvészeti doktori képzések helyzete és jellemzői volt. A tagok beszámolóai alapján azt a következtetést lehetett levonni, hogy a Nyelvtudományi Doktori Iskolák ma már kétnyelvűek, munkanyelvük magyar és angol, de az egyre nagyobb számú külföldi, nem magyar anyanyelvű hallgatónak

köszönhetően a doktori képzések oktatási nyelve is az angol felé tolódik, ezzel együtt a nemzetközi közegben folyó tudományos kommunikáció egyre nagyobb arányban angol nyelven folyik. Vagyis a nemzetköziesítési folyamatok a nyelvtudományi doktori képzésekben is egyre nagyobb teret nyernek: az oktatás nyelve és a PhD-értekezések nyelve egyre nagyobb mértékben az angol nyelv (Fóris 2024).

2. A tanulmány célja és a vizsgálat módszere

Egy korábbi tanulmányomban azt vizsgáltam, hogy a nemzetköziesedés folyamatai milyen hatást gyakorolnak a magyar nyelv státuszára, a magyar nyelv-használatra és a magyar terminológiára a felsőoktatásban és a tudományban. Tartalomelemzéssel vizsgáltam meg a Nemzeti felsőoktatási törvényt (Nft.), esettanulmányként pedig a Budapesti Corvinus Egyetem (BCE) két stratégiai dokumentumát: az oktatási stratégiát és az intézményfejlesztési tervet elemeztem. Ezen kívül a Magyar Tudományos Akadémia közelmúltban közzétett dokumentumait, valamint az alkalmazott nyelvészeti doktori képzések munkanyelvét vizsgáltam és értékeltem.

A magyarországi nemzetköziesedési folyamatok mind a kétnyelvű (angol és magyar) tudományos kommunikáció szükségességét és fontosságát erősítik, és egyre több intézmény tér át az angol közvetítőnyelvű oktatásra és ösztönzi az oktatóit-kutatóit az angol nyelvű publikálásra minőségi (Q1-es, Q2-es, D1 kategóriájú) folyóiratokban. A tanulmány célja annak vizsgálata, hogy mit jelent számunkra a kétnyelvű tudományos kommunikáció a jelen helyzetben. A tanulmányban az általános helyzet vázolását követően a nyelvpolitikai és a terminológiastratégiai háttér rövid ismertetése következik, majd az angol közvetítőnyelvű oktatás (English-medium instruction, EMI) jellemzőinek és elterjedtségének bemutatása, elsősorban a szakirodalomban foglaltak alapján. Ezt követően kvalitatív vizsgálati módszerrel a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) nyilvánosan hozzáférhető aktuális írott dokumentációját vizsgáltam át tartalomelemzéssel: az NKE Intézményfejlesztési tervét (2020–2025) és az NKE Minőségfejlesztési programját (2020–2025).

3. A nyelvpolitikai és terminológiastratégiai háttér

Magyarországon a hivatalos nyelv a magyar nyelv. A 2011-ben elfogadott Alaptörvényben már szerepel, hogy az ország hivatalos nyelve a magyar (Magyarország Alaptörvénye 2011: H) cikk; lásd Andrassy 2017: 74–75). A magyar nyelvet a nyelvészek a beszélői száma, elterjedtsége, a nyelv standardizáltsága, valamint a digitális jelenléte alapján a közepes méretű és élő, életképes nyelvek közé sorolják (Ács et al. 2017, lásd Fóris–Bölcskei 2019). A Nemzeti felsőoktatási törvény (Nft.) szerint az oktatás magyar vagy nem magyar nyelven is folyhat, és az egyes oktatási intézmények saját maguk választhatják meg az intézményben folyó oktatás nyelvét.

Az angol mint világnyelv az anyanyelvi beszélők és az angolt hivatalos nyelvként használók számában is, és a digitális világban is megelőzi a magyart és a többi nyelvet. Az angol *lingua franca*ként való használata természetes jelenség, számos országban

használják hivatalos nyelvként vagy a hivatalos nyelv mellett, közvetítőnyelvként általánosan elterjedt az üzleti életben, a tudomány és a technológia nyelveként, és a szórakoztatóiparban is. A mindennapi életben, például az oktatásban, egyes foglalkozásokban, az otthonokban, a kultúrában szintén elterjedt a használata (Paulsrud–Cunningham 2024), és – főleg a számítógépes játékoknak és a közösségi médiának köszönhetően – egyre gyakrabban használatos a fiatal korosztály körében. A tudományos életben az angolt széles körben használják, a *lingua academica* szerepét tölti be (Kiss 2009; Keresztes 2014). Magyarországon – az északi országokhoz és az azokban beszélt nyelvek (dán, finn, norvég, svéd, számi) státuszához hasonlóan – az angol nyelv *idegen nyelv* státuszban van (lásd Peterson–Beers Fägersten 2024). Nálunk az angol a legelterjedtebb tanult idegen nyelv, mégis, az EU országai között még mindig Magyarország a legalacsonyabb az angolul beszélők száma (Kontra 2025).

Magyarországnak nincs hivatalosan deklarált, közzétett nyelvpolitikája vagy terminológiapolitikája, bár ez utóbbi létrehozására történtek kísérletek (például Fóris–Bölcskei 2019; Prószéky et al. 2023). Igaz, ezekben az angolnyelv-használattal kapcsolatosan nincs útmutatás. Kontra (2025) rámutat, hogy a nyelvpolitika hiánya (pontosabban a „hadd menjen minden a maga útján” szemlélet) eredményeként nem a magyar és angol inkluzív tudományos kétnyelvűség látszik megvalósulni, hanem ehelyett az angol lép be a magyar nyelv helyére a tudományos nyelvhasználatban.

A tudományos közegben jellemző és elvárt a kétnyelvűség, ahogy azt az Akadémia vitafórumának összegzésében is közzétették (Vitafórum 2023). Nem is a tudományos nyelvhasználat kétnyelvűségének fontosságát vitatták a hozzászólók, hanem éppen a kétnyelvűség megőrzését szorgalmazzák: hogy az angol nyelvű tudományosság megerősödése a magyar nyelvű tudományosság megőrzésével párhuzamosan történjen, és ne következzen be nagymértékű doménvesztés egyes tudományterületeken.

A szakirodalomban a kétnyelvűségnek többféle osztályozását és fajtáit különböztetik meg. Kétnyelvűségen itt társadalmi kétnyelvűséget értünk, azon belül is a tudományos közlés során és a felsőoktatásban használt közösségi nyelvváltozatokat (a kétnyelvűség fogalmáról lásd Bartha 1996; Borbély 2006). Borbély így határozza meg, mit jelent egy csoport kétnyelvűsége: „Egy csoport akkor tekinthető kétnyelvűnek, ha tagjai két vagy több nyelvet tudnak és mindennapi életük során használnak is. A kétnyelvű társadalmak nem egyszerűen kétnyelvű személyek tömegét jelentik. Előfordulhat, hogy a kétnyelvű közösségben egyesek csak az egyik vagy csak a másik nyelvet beszélik, és igen kevesen vannak azok, akik egyformán jól ismerik a közösség két vagy több nyelvét. Ez utóbbiak sok esetben a kétnyelvű közösség elitjét alkotják” (Borbély 2006: 348).

Ahhoz, hogy ebben a közösségben ne a felcserélő kétnyelvűség (vagyis a tudományos kommunikáció során a magyar- helyett angolnyelv-használat), hanem a hozzáadó kétnyelvűség (vagyis a magyarral párhuzamos angolnyelv-használat) valósulhasson meg (lásd például Phillipson 2003; Kontra 2005), megfelelő szemléletre és kétnyelvű terminológiai munkára is szükség van. A doménvesztés elkerülésében, a tudományos kétnyelvűség megvalósíthatóságában fontos szerepet játszik a diszciplináris terminológia összegyűjtése, nyilvántartása és közzététele. A terminológia nyilvános elérhetőségének biztosítása jellemzően terminológiai adatbázisokban történik, ezért is javasolt a diszciplináris terminológia dokumentálása és nyilvános

adatbázisokban való közzétételének támogatása (lásd Fóris–Bölcskei 2019; Infoterm 2019; ISO 29383:2020; Fóris 2024).

A tudományos kétnyelvűségre jó példa az orvostudomány nyelvhasználata. Erről Keresztes (2014) írja, hogy a „magyar orvosoknak [...] mindig meg kellett tanulniuk egy második nyelvet az anyanyelvük mellett: latinul a magyar orvostörténelem során az első évezredtől, franciául és németül a 18. századtól, az 1950-es évektől oroszul és az 1980-as évektől angolul” (Keresztes 2014: 110). 2013-ban az SZTE Általános Orvostudományi Karán végzett felmérése eredményeként a publikálás nyelvéről azt állapította meg, hogy a karon publikáló kutatók szinte mindegyike publikált angolul, de csak közel 60%-uk publikált már magyarul tanulmányt.

Egy másik példa a társadalomtudományok területe, ahol szintén egyre elterjedtebb az angol nyelvű publikálás. Rixer (2013) azt mutatta ki írásában, hogy már az 1980-as évektől elkezdett visszaszorulni a magyar szerzők által orosz vagy német nyelven írt publikációk száma, helyettük az angol nyelvű közleményekre helyeződött a hangsúly; ez a tendencia a rendszerváltástól kezdve még jobban megerősödött, a 2010-es években pedig már a magyar nyelvű publikációkat is kezdték felváltani az angol nyelvű közlemények (lásd még Fóris–Rixer 2025 a jogi-közigazgatási szaknyelvről).

Ferenc Viktória (2018) elemzése is azt mutatja, hogy a jelenlegi tudományos teljesítményértékelés és intézményi gyakorlat nem segíti a magyar nyelvű tudományosság fenntartását. Lános (2023) szintén több külföldi és hazai példát hoz a kutatóhelyek és egyetemek explicit és implicit nyelvstratégiájára, és megállapítja, hogy a kutatóhelyek és az egyetemek egyaránt vegyes nyelvstratégiát folytatnak, ami abban érhető tetten, hogy az intézmények ugyan a magyar és angol tudományos kétnyelvűséget támogatják, de az angol nyelvű publikációkat magasabb pontszámmal honorálják, mint a magyar nyelvűeket.

Bár egyértelműen látszik az angol nyelvű tudományosság térnyerése és a kétnyelvű (magyar és angol) tudományos kommunikáció mindennapivá válása, az nem teljesen egységes, ahogyan ehhez az egyes intézmények, szervezetek viszonyulnak, illetve nem feltétlenül viszonyulnak tudatosan és explicit intézkedésekkel a megváltozott nyelvi helyzethez, illetve a közösségi és egyéni szükségletekhez. Fóris és Rixer a jogi-közigazgatási szaknyelvről írott tanulmányukban azt javasolják, hogy célszerű volna nyelvstratégiai (illetve terminológiastratégiai) dokumentumok elkészítése egyetemi szinten, ennek hiányában az egyetemek jogi és igazgatási karainak szintjén. Ez elősegíthetné a nyelvi tudatosság növelését, ráirányíthatná „a figyelmet a magyar nyelvű terminológia fenntartásának és kezelésének jelentőségére, a kétnyelvű tudományos nyelvhasználat terminológiai támogatásának szükségességére és ennek tudatosítására; a fölcserélő kétnyelvűség helyett a hozzáadó kétnyelvűség felé történő elmozdulás fontosságára” (Fóris–Rixer 2025).

Mindez felveti azt a kérdést, hogy a tudományos szervezetek és felsőoktatási intézmények rendelkeznek-e olyan stratégiai dokumentumokkal, amelyekben az egyéni és a közösségi nyelvhasználat kérdése megjelenik, és ha igen, milyen részletességgel és mélységben. Illetve megtörténik-e az egyes intézményekben a diszciplináris terminológiai háttér összegyűjtése, hozzáférhetők-e ezek az adatbázisok, és ha léteznek, milyen céllal használják őket? Ezekre a kérdésekre csak akkor tudunk választ adni, ha

a magyarországi intézmények stratégiai dokumentumait, ezzel párhuzamosan pedig a nyelvhasználatra vonatkozó valós intézményi gyakorlatokat megvizsgáljuk.

4. Az angol közvetítőnyelvű oktatás a felsőoktatásban

Az *angol közvetítőnyelvű oktatás* (*English-medium instruction, EMI*) terminus az angol nyelv használatára utal a tudományos tantárgyaknak (vagyis nem az angol nyelvnek) az oktatására vonatkozóan azokban az országokban, ahol az anyanyelv és a hivatalos nyelv nem az angol (lásd Pecorari–Malmström 2018; Paulsrud–Cunningham 2024). Világszerte erősödő tendencia, hogy a nem angol hivatalos nyelvű országokban a nemzetköziesítés jegyében az egyetemek egy része az angol nyelvet vezette vagy vezet be oktatási nyelvként. Paulsrud és Cunningham (2024: 129) vizsgálataik során arra jutottak, hogy az angol közvetítőnyelvű oktatás a valóságban ritkán egynyelvű, ehelyett a párhuzamos nyelvhasználat és a transzlingválás jellemzi, de azt is megállapítják, hogy az északi országok egyetemi gyakorlatának vizsgálatából az tűnik ki, hogy az egyes nyelvek használata a gyakorlatban nem egyenrangú, hanem az angol van a nyelvi hierarchia csúcsán. Elsősorban gazdasági okokból, a hallgatói létszám növelése céljából Magyarországon is egyre több felsőoktatási intézmény tűzi ki stratégiai célként a nemzetköziesítést, és tér át az angol közvetítőnyelvű oktatásra több tantárgy vagy több szak esetében, elsősorban a mesterképzésekben és a doktori képzésekben. Kontra (2025) meglátása szerint ez a törekvés Magyarországon már évtizedekkel ezelőtt elkezdődött, és egyre erősödik, a cél mindenekelőtt gazdasági (a bevétel növelése), de jellemzően nem láthatók a változások mögött oktatáspolitikai vagy nyelvpolitikai megfontolások. Valóban, a magyar felsőoktatás nemzetköziesítési folyamatai már az 1980-as években megindultak, és a rendszerváltással, majd az európai felsőoktatási térséghez és a bolognai folyamathoz való csatlakozással megerősödtek a 2000-es években, lásd ezzel kapcsolatban a Tempus Közalapítvány honlapján található információkat (Tempus Közalapítvány é. n.).

Az angol közvetítőnyelvű oktatás (EMI) tehát a magyar felsőoktatásban is elterjedt gyakorlat. Fóris (2024) szerint azonban a tudományos és adminisztrációs nyelvhasználatra vonatkozó általános terminológiastratégiai ajánlások egzakt formában csak elvétve léteznek, maguk az érintett intézmények pedig többnyire az intézményi stratégiai tervbe építik bele a nyelvhasználatra vonatkozó terveiket. A felsőoktatás nemzetköziesedésének jellemzőit és formáit Bifkovic és munkatársai (2020) részletesen ismertetik, és kiemelik annak jelentőségét, hogy a felsőoktatási intézmények komplex stratégiát dolgozzanak ki a környezeti változásokra történő reagálás céljából.

Az egyik olyan magyarországi felsőoktatási intézmény, amely már beépítette az intézményi stratégiájába a nemzetköziesedéssel kapcsolatos kérdéseket, a Budapesti Corvinus Egyetem (BCE), ezért ennek az egyetemnek két stratégiai dokumentumát vizsgáltam egy másik írásomban (Fóris 2024): az oktatási stratégiát és az intézményfejlesztési tervet. A BCE dokumentumaiban expliciten is megjelenik néhány helyen az angol nyelv és a kétnyelvűség: például angol nyelvű kettősdiploma-programokat és részképzési lehetőségeket kínál, teljesen kétnyelvűvé vált a BCE kommunikációs aktivitása, jellemzője az egyetemi formális működés és közösségi

élet teljes kétnyelvűsége; bár a fejlesztendő területek között említik a nem oktató munkatársak angol nyelven való kommunikációs képességének alacsony szintjét. Bár a kétnyelvűséget helyezik előtérbe a dokumentumokban, de ez nem azt jelenti, hogy minden képzésük kétnyelvű volna, hanem azt, hogy vannak magyar nyelven és angol nyelven meghirdetett képzéseik is, sőt, több szakot magyar nyelven már nem is indítanak, kizárólag angol nyelven, ilyen például a kommunikáció mesterképzés, amely 2024 óta kizárólag angol nyelven indul.

A magyar felsőoktatás nemzetköziesítését és minőségének javítását különböző ösztöndíjprogramok és pályázatok is támogatják (például Stipendium Hungaricum [SH], Campus Mundi, az európai felsőoktatási térség reformjának támogatása), de egyes magyar egyetemeken saját finanszírozásban is tanulnak külföldi hallgatók.

5. Intézményi kétnyelvűség az NKE-n

Jelen vizsgálatban a Nemzeti Közzolgálati Egyetem nyilvánosan közzétett stratégiai dokumentumait vizsgáltam meg, ezek közül is kettőt tanulmányoztam alaposabban: az NKE Intézményfejlesztési tervét (2020–2025) és az NKE Minőségfejlesztési programját (2020–2025) abból a szempontból, hogy a kétnyelvűség, pontosabban a magyar és az angol nyelv használata megjelenik-e valamilyen módon a dokumentumokban.

Az NKE Intézményfejlesztési terve (2020–2025) (NKE ITF). Az Intézményfejlesztési tervben, az NKE missziójában (NKE ITF: 10) kiemelten szerepel a magyar nemzeti identitás védelme: „Az Egyetem a magyar nemzeti identitás és kulturális örökség védelmét, az ország népességmegtartó erejét, valamint a nemzeti versenyképességet építi.” A helyzetértékelésben szerepel a képzések külföldi vonzereje (hány külföldi hallgató tanul az NKE-n) és a külföldi képzésen részt vett hallgatók által szerzett kreditek száma. Szerepel a dokumentumban a külső környezet és annak kihívásai, kiemelten a technológiai forradalom, valamint a „nemzetközi stratégiai tér és kihívások” vizsgálata. Úgynevezett megatrendeket vázolnak fel, ezekhez kihívásokat és szükséges lépéseket rendelnek. Ezek közül a globalizációra mint megatrendre adott szükséges lépésként a magyarságra és a nemzetköziesítésre egyaránt fókuszálnak: „Az intézményrendszer átalakítása az ország és a Kárpát-medence magyarságának térszerkezete alapján, továbbá erőfeszítések tétele a nemzetköziesítés érdekében” (NKE ITF: 23). A „nemzetközi stratégiai tér és kihívások” című fejezetben a nemzetközi mobilitásra, az egyetem nemzetközi kapcsolataira, a külföldi diákok jelenlétére és a tudományos világszervezetekben betöltött tagságokra fókuszálnak, konkrétan megjelenik például az „idegen nyelvű alap-, mester- és közös képzések, posztgraduális programok, nyári egyetemek” témaköre. A felsőoktatás modernizálása témájában van felsorolva a „nemzetközi rangsorok”, a „nemzetközi kapcsolatok és mobilitás erősítése”, az „idegennyelvtanulás ösztönzése” (NKE ITF: 26). Az egyetem 2030-ra elérendő fejlesztési irányai között szerepel többek között a nemzetközi rangsorokban való magasabb helyezés elérése, „a magyar diplomácia utánpótlásának és vezetőinek képzése” és a „közép-európai partnerországokkal közös regionális tudásközpont és vezetőképzési programok fejlesztése” (NKE ITF: 29). A SWOT-analízisben a lehetőségek között

szerepel az „egyetemi képzések nemzetközi akkreditációja, további idegen nyelvű képzések és programok, külföldi közös diplomaprogram kidolgozása” (NKE ITF: 31). Az idegen nyelvű (konkrétan angol nyelvű) szakok és programok között felsorolt kilenc képzésből egy BA-, kettő MA-, négy PhD-szintű, illetve kettő „akadémiai”.

Az angol nyelv tételesen két helyen jelenik meg a dokumentumban: a képzések külföldi vonzereje részben – ahol a cél „a külföldi hallgatók számának növelése” – jelenik meg szükséges akcióként az „angol mint szolgáltatási munkanyelv követelménye” (NKE ITF: 47). A nemzetközi nyitottság részben az akciók felsorolása között szerepel a „DI-k nemzetköziesítése, angol munkanyelv” (NKE ITF: 53), vagyis az angol munkanyelv bevezetése a doktori képzésekben.

A képzések nemzetközi nyitottsága részben célként jelenik meg „az idegen nyelvű tantárgyak számának növelése” (NKE ITF: 48); a képzések nemzetközi versenyképessége részben pedig célként van felsorolva „az idegen nyelvű degree programok számának növelése”, akcióként pedig „új angol nyelvű BA- és MA-szak” (NKE ITF: 48).

Az NKE Minőségfejlesztési programja (2020–2025) (NKE MP). E programban (táblázatos formában) szerepel a „Versenyképesség az oktatásban” részben a képzések külföldi vonzerejének növelése, és ennek a szükséges akciói között van felsorolva az „angol mint szolgáltatási munkanyelv követelménye” (NKE MP: 2.), a képzések nemzetközi versenyképessége célnál az „új angol nyelvű BA- és MA-szak elindítása” (NKE MP: 2), a nemzetközi nyitottság és a mobilitás növelése célnál pedig az akciók között a „DI-k nemzetköziesítése, angol munkanyelv” (NKE MP: 6).

Az NKE esetében is azt látjuk, hogy a kétnyelvűség elsősorban az intézményre vonatkozik, az angol mint *lingua franca* használata kötelező eleme a nemzetköziesítésnek. Ezzel együtt hangsúlyt helyeznek a magyar nemzeti identitásra és kulturális örökségre is. Vagyis valamilyen módon a magyar kultúra és a nemzetköziesítés követelménye együttesen jelenik meg a stratégiai dokumentumokban, de az intézményi nyelvhasználat jellemzői között csak az angol munkanyelv követelménye jelenik meg néhány esetben mint a nemzetköziesítés alapfeltétele. Olyan terminológiai vagy kommunikációs stratégiát, esetleg nemzetköziesítési stratégiát, amely a kétnyelvű nyelvhasználat támogatásáról, háttéréről adna útmutatást vagy információkat, az NKE honlapján nem találtam.

Előremutató volt az NKE-n *A magyar nyelvű tudomány* címmel 2025. március 20-án szervezett konferencián elhangzó egyik előadás. Jakusné Harnos Éva (2025) *Szüksége van-e a Magyar Honvédségnek terminológiastratégiára?* című előadásában az NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Karának nemzetköziesítési folyamatai és a Magyar Honvédség kétnyelvű terminológiai szükségletei kapcsán (lásd például NATO-terminológia) vetette fel az ágazati terminológiastratégia kidolgozásának és közzétételének szükségességét és lehetőségét. Bár több katonai szótár készült és kapható, ezek között egy katonai terminológiai értelmező szótár is (Berkáné et al. 2015), olyan, a terminológiastratégiai ajánlásoknak is megfelelő terminológiai adatbázis, amelyet legalább a közös szakmai munka során tudnának használni, egyelőre nincs fejlesztésben.

6. Összegzés

A tanulmány célja annak vizsgálata volt, hogy a nemzetköziesedés folyamatai következtében egyre jobban megerősödő magyar és angol tudományos kétnyelvűség mit jelent számunkra, milyen mindennek a nyelvpolitikai és a terminológiastratégiai háttere, és melyek a felsőoktatásban egyre jobban elterjedő angol közvetítőnyelvű oktatás (EMI) jellemzői. Milyen hatással van az angol nyelvű tudományos publikálás követelménye, valamint a felsőoktatás nemzetköziesedése a nyelvhasználatra, milyen a státusza a magyar és az angol nyelvnek a felsőoktatásban és a tudományban.

A magyar felsőoktatás nemzetköziesítése az utóbbi években felgyorsult. A nemzetköziesítés folyamata során az intézményt teszik alkalmassá a kétnyelvű – a magyar mellett az angol nyelvű – kommunikációra. A kétnyelvű kommunikáció követelménye a teljes intézményi kommunikációra vonatkozik: az oktatók és hallgatók tanórai kommunikációjára és a kötelező és ajánlott szakirodalom nyelvére, az adminisztratív ügyintézésre: az ügyintézők kétnyelvűségétől az úrlapok kétnyelvűségéig, a weboldalakon elérhető információs dokumentumok magyar és angol nyelven való elérhetőségére – vagyis részlegesen vagy teljes egészében az intézményi kommunikációra.

A tudományos közegben jellemző és elvárt a kétnyelvűség, de kérdés marad az, hogy a tudományos nyelvhasználat kétnyelvűsége, egyúttal az angol nyelvű tudományosság megerősödése a magyar nyelvű tudományosság megőrzésével párhuzamosan történjen-e a hozzáadott kétnyelvűség keretében, vagy pedig az angol tudományos nyelv egyes doméneken kiszorítja-e a magyar nyelvet a felcserélő kétnyelvűség jegyében. Ezért felvetődik a kérdés, hogy maguk a tudományos szervezetek és felsőoktatási intézmények rendelkeznek-e olyan stratégiai dokumentumokkal, amelyekben az egyéni és a közösségi nyelvhasználat kérdése megjelenik; és megtörténik-e az egyes intézményekben a diszciplináris terminológiai háttér biztosítása. Ezért tartom szükségesnek egyrészt a magyarországi intézmények stratégiai dokumentumainak vizsgálatát a nyelvhasználatra vonatkozó stratégiájukra vonatkozóan, valamint a valós intézményi gyakorlat felmérését.

Az ezt követő fejezetben a Nemzeti Közzolgálati Egyetem 2020 és 2025 közötti stratégiai dokumentumai közül az Intézményfejlesztési tervet és a Minőségfejlesztési programot vizsgáltam meg részletesen. Megállapítottam, hogy az NKE hangsúlyt helyez a magyar nemzeti identitásra és kulturális örökségre, és a magyar kultúra és a nemzetköziesítés ideája együttesen jelenik meg a stratégiai dokumentumokban. A kétnyelvűség elsősorban az intézményre vonatkozik, az angol nyelvhasználat kötelező eleme a nemzetköziesítésnek. A terminológiával kapcsolatosan előírásokat, dokumentumokat, útmutatást nem találtam.

Szakirodalom

Ács Judit – Pajkossy Katalin – Kornai András 2017: Digital vitality of Uralic languages. *Acta Linguistica Hungarica / Acta Linguistica Academica* 64/3: 327-345. Online: <https://doi.org/10.1556/2062.2017.64.3.1>

- Andrássy György 2017: A magyar nyelv és a magyar nyelvközösség jogi helyzete. In: Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.): *A magyar nyelv jelene és jövője*. Budapest: Gondolat Kiadó. 64–90.
- Bartha Csilla 1996: A társadalmi kétnyelvűség típusai és főbb vizsgálati kérdései. *Magyar Nyelvőr* 120/3: 263–282.
- Bifkovic Bettina – Malota Erzsébet – Mucsi Attila 2020: A külföldi cserehallgatók egyetemi támogatásának lehetőségei az oktatásturizmus és a nemzetköziesedés tükrében. *Turizmus Bulletin* 20/1: 35–43. Online: <https://doi.org/10.14267/TUR-BULL.2020v20n1.4>
- Borbély Anna 2006: Kétnyelvűség és többnyelvűség. In: Kiefer Ferenc (szerk.): *Magyar nyelv*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 595–627. Online: https://mersz.hu/dokumentum/magyarnyelv__1/#magyarnyelv_book1
- Dobránszky János (összeáll.) 2025: *A 2023. év végi Akadémiai vitafórum a magyar tudományos nyelv használatáról koordináló bizottsága által az MTA elnöke számára készített jelentés értékelése*. Kézirat, 2025. január 6.
- Ferenc Viktória 2018: A magyar tudományos nyelv nyelvökölógiai megközelítésből. *Magyar Tudomány* 179/3. Online: <https://doi.org/10.1556/2065.179.2018.3.6>
- Fónagy Zoltán 2024: A Magyar Tudományos Akadémia története – I. rész: 1825–1918. *MTA200.hu*, 2024. április 17. Online: [https://mta200.hu/mta200/az-mta-tortete-106336](https://mta200.hu/mta200/az-mta-tortnete-106336)
- Fóris Ágota – Bölcskei Andrea 2019: Ajánlások a magyar terminológiastratégiához. In: Fóris Ágota – Bölcskei Andrea (szerk.): *Terminológiastratégiai kihívások a magyar nyelvterületen*. Budapest: L'Harmattan–OFFI Zrt. 140–164. Online: <https://www.offi.hu/offi-akademia/kiadvanyok/terminologiastrategiai-kihivasok-a-magyar-nyelvterületen>
- Fóris Ágota – Rixer Ádám 2025: Kétnyelvűség a tudományban. Út a jogi-közigazgatási terminológiastratégiához. *Magyar Nyelv* 125/2: 178–192. Online: <https://doi.org/10.18349/MagyarNyelv.2025.2.178>
- Fóris Ágota 2024: A felsőoktatás és a tudomány nemzetköziesedésének hatása a magyar anyanyelvű oktatásra és terminológiára. *Anyanyelv-pedagógia* 17/4: 1–15. Online: <https://doi.org/10.21030/anyp.2024.4.1>
- Jakusné Harnos Éva 2025: *Szüksége van-e a Magyar Honvédségnek terminológiastratégiára?* Elhangzott: „A magyar nyelvű tudomány” című konferencián, a Nemzeti Köszolgálati Egyetemen, 2025. március 20-án.
- Keresztes Csilla 2014: Közölj vagy elveszel. Publikáljunk, de melyik nyelven/nyelveken és hogyan. In: Bocz Zsuzsanna (szerk.): *Porta Lingua 2014. Szaknyelvi regiszterek és használati színterek*. Budapest: SZOKOE. 109–121.
- Kiss Jenő 2009: A tudományos nyelvek, az anyanyelv és az értelmiségi elit. *Magyar Tudomány* 170/1: 67–74. Online: <http://www.matud.iif.hu/2009/09jan/13.html>
- Kontra Miklós 2025: Az angol nyelv a mai Magyarországon. In: Bodó Csanád – Szabó Gergely (szerk.): *A szociolingvisztikai kutatás társadalmi hatásai*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó. 287–299. Online: <https://doi.org/10.21862/Szociolingvisztika/2024/8122.287>
- Láncos Petra 2023: Mi legyen a (magyar) jogtudomány nyelve? *Glossa Iuridica* 10/3: 93–103. Online: <https://doi.org/10.55194/GI.2023.3.5>

- Lannert Judit 2018: *A doktori iskolák nemzetköziesedésének vizsgálata. Kutatási összefoglaló*. Budapest: Tempus Közalapítvány. Online: <https://tka.hu/nemzetkozi/10367/a-magyar-doktori-iskolak-nemzetkoziesitesenek-vizsgalata>
- Paulsrud, BethAnne – Cunningham, Una 2024: Parallelingualism, Translanguaging, and English-Medium Instruction in Nordic Higher Education. In: Peterson, Elizabeth – Beers Fägersten, Kristy (eds.): *English in the Nordic Countries: Connections, Tensions, and Everyday Realities*. New York: Routledge. 127–147. Online: <https://doi.org/10.4324/9781003272687-9>
- Pecorari, Diane – Malmström, Hans 2018: At the Crossroads of TESOL and English Medium Instruction. *TESOL Quarterly* 52/3: 497–515. Online: <https://doi.org/10.1002/tesq.470>
- Peterson, Elizabeth – Beers Fägersten, Kristy 2024: English in the Nordic Countries. An introduction. In: Peterson, Elizabeth – Beers Fägersten, Kristy (eds.): *English in the Nordic Countries: Connections, Tensions, and Everyday Realities*. New York: Routledge. 1–20. Online: <https://doi.org/10.4324/9781003272687-1>
- Phillipson, Robert 2003. *English-Only Europe? Challenging Language Policy*. London: Routledge. Online: <https://doi.org/10.4324/9780203696989>
- Prószéky Gábor (főszerk.) – Fóris Ágota – B. Papp Eszter – Bölcskei Andrea – Lipp Veronika (szerk.) 2023: *A magyar terminológiastratégia kialakítása. Zöld könyv*. Budapest: Nyelvtudományi Kutatóközpont. Online: <https://doi.org/10.18135/term.2023>
- Rixer Ádám 2013: A magyar közigazgatás idegen nyelvű irodalmának egyes jellegzetességei az elmúlt negyedszáz esztendőben. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás* 3/3: 4–22.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2022: *Alkotás és befogadás a magyar nyelv 18. század utáni történetében*. Budapest: Akadémiai Kiadó. Online: <https://doi.org/10.1556/9789634547259>

Források

- A 2024. évi 197. Közgyűlés ünnepi nyilatkozata = Az Akadémia ünnepi nyilatkozata magyar nyelvet szolgáló küldetésének megerősítéséről. 2024. május 8. Online: <https://mta.hu/kozgyules2024/az-akademia-unnepi-nyilatkozata-magyar-nyelvet-szolgalo-kuldetesenek-megerositeserol-113681>
- Berkáné Danesch Marianne (szerk.) – M. Szabó Miklós – Mező András (katonai szakmai szerk.) 2015: *Katonai terminológiai értelmező szótár*. (Terminológiai szakértő: Fóris Ágota.) Budapest: Zrínyi Kiadó.
- Infoterm 2019 = Terminológiai politikai irányelvek. A terminológiai politika kialakítása és megvalósítása különböző nyelvközösségekben. (Ford.: Somogyi Zoltán, lektorálta: B. Papp Eszter.) In: Fóris Ágota – Bölcskei Andrea (szerk.): *Terminológiai stratégiai kihívások a magyar nyelvterületen*. Budapest: L'Harmattan–OFFI Zrt. 167–218.
- ISO 29383:2020 Terminology Policies – Development and Implementation. Magyar Nyelv a Tudományban Elnöki Bizottság. Online: <https://mta.hu/i-osztaly/magyar-nyelv-a-tudomanyban-elnoki-bizottsag-108115>

- Magyarország Alaptörvénye 2011 = Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.).
Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv#>
- Nft. = 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100204.tv>
- NKE IFT = Az NKE Intézményfejlesztési terve (2020–2025). Online: <https://www.uni-nke.hu/egyetem/strategiai-fejlesztas/strategiak/ift-2020-2025>
- NKE MP = Az NKE Minőségfejlesztési programja (2020–2025). Online: <https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/minosegfejlesztasi-program-2020-2025.pdf>
- Tempus Közalapítvány [é. n.]. Online: <http://tka.hu>
- Vitafórum 2023 = A Magyar Tudományos Akadémia és a magyar nyelv. Online: https://mta.hu/data/dokumentumok/egyeb_dokumentumok/2024/197_KGY_magyar_nyelv_vedelme_javaslatok.pdf

Fóris Ágota nyelvész, a budapesti Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének egyetemi tanára és a Terminológiai és Kommunikációs Kutatócsoport (TERMIK) vezetője. A Magyar Nyelv Terminológiai Tanácsa (MaTT) elnöke, a Magyar Tudományos Akadémia Alkalmazott Nyelvészeti Munkabizottság elnöke, a Szótári Munkabizottság, a Kommunikációmenedzsment Munkabizottság és a Magyar Nyelvi Osztályközi Bizottság tagja, valamint a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete (MANYE) alelnöke. Kutatási területe: alkalmazott nyelvészet, terminológia, lexikográfia, fordítás, szemantika, szervezeti kommunikáció.